

HƏYAT, ÖLÜM... VƏ HƏYAT

Mən Rəsul Rzanı bir neçə dəfə uzaqdan görmüşəm, bir də televizorda, hamının görə biləcəyi məşhur kadrlarda... Ancaq düşünürəm ki, bu böyük şəxsiyyəti yaxşı tanıyıram. Çünki onun, demək olar ki, hər bir misrasında özünəməxsus mükəmməl xarakteri, əqidəsində dönməzliyi, eyni zamanda zərif, humanist duyğusallığı aydın görünür.

Bu şeiri oxuyanda yadıma Xəstə Qasımın atalar sözünə çevrilmiş «gələn bəzircandı, gedən xocadı» misrası düşdü. Özündən asılı olmadan dünyaya gəlirsən... Və dünyayla «alver»ini bitirəndən sonra özündən asılı olmadan dünyadan gedirsən. Bir məsələ var ki, dünyaya gəlməyin fəlsəfəsi yoxdur, dünyada yaşamağın və onu tərk etməyin fəlsəfəsi isə çox zəngindir... Azərbaycan poeziyasında elə bir böyük şair yoxdur ki, ölüm mövzusunə müraciət etməsin...

Seyid Əzim «mövti-cismani ilə sanma mənim ölməyimi, Seyyida, ölmərəm, aləmdə səsim var mənim» demişdi. Və mənə elə gəlir ki, bu cür həyat (və dünya) sevrəklik (söhbət bayağı nikbinlikdən getmir) humanist, mütərəqqi bir fəlsəfədir... Rəsul Rza da, heç şübhəsiz, özünün ölümsüz olduğunu bilirdi. Ona görə də bu şeirində ümumən yaradıcılığı (və dünyagörüşü) üçün səciyyəvi olan səmimi bir iddia, təvazökar bir ərk var... Şairin avtoqəhrəmanı bu dünyada dəbdəbə ilə yaşamadığı kimi, onu təmtəraqla tərk etməyi də artıq hesab edir. Anasının südü, atasının öyüdü kimi sevdiyi bir ovuc Vətən torpağı isə şairin haqqıdır... Bir də hər sevincini, dərđini görmüş, çox gülüb çox ağladığı otağındakı dərđin, təmiz havalı sükutda ruhunun dincəlməsi...

Şeirdə hisslərin, emosiyaların təbii pərakəndəliyini, impulsivliyini görməmək mümkün deyil, ancaq bu pərakəndəliyin, impulsivliyin alt qatında dərk edilmiş, tamamilə harmonik, sistemli və müdrik metafizika mövcuddur ki, onun da məzmun məndərəcəsi, fikrimcə, insanın həm həyatının, həm ölümünün, həm də xatirəsinin hər cür saxtalıqdan, riyakarlıqdan, süni münasibətlərdən yuxarıda dayanmasından ibarətdir.

Rəsul Rzanın şair-mütəfəkkir interpretasiyasında Ölüm, əslində, Həyatın üzvi tərkib hissəsidir...

Şeirin həm zəngin intonasiyası, həm də eyni dərəcədə zəngin metafora sistemi mövcuddur. Və burada həm ritm, həm də ideya-estetik harmoniya yaradan mükəmməl bir «mən-siz» münasibət-assosiasiyası var ki, mətnin istər forma, istərsə də məzmunca poetexnoloji bütövlüyünü təmin edir.

Tərcümeyi-halından (özü demiş, ömürlüyündən) də yaxşı məlumdur ki, Rəsul Rza bütün ömrü boyu həm özünün, həm də mənsub olduğu millətin mənliyini uca tutmuş, nə «yuxarılar»-dan, nə də «aşağılar»dan heç bir təzyiq, müdaxilə qəbul etməmiş, həyatını mərd-mərdanə yaşamışdı. Və vəfatından sonra da Rəsul Rza adı milli mənliyimizin danılmaz rəmzlərindən biridir...

Şair dünyadan köçəndə Azərbaycanın bu taylı-o taylı qələm adamları ona öz hörmət, ehtiram və sevgilərini bildirdilər.

Özünün dediyi kimi, nə süni təmtəraq, nə də böyük izdihama ehtiyac oldu... Həmin günlərdə ən təsirli ağılardan birini bütöv Azərbaycanın böyük şairi Həmid Niftçi yazdı. Və bu ağıda Rəsul Rza matəminin, onun ölüm kədərinin miqyası qədim türk epos təfəkkürü üslubunda (və müqəddəsliyində) təqdim olunur...

Ardınca

Çiçəklərlə

Məzarının yanında,

Matəminin sisində, dumanında

Sanki səf-səf ehtiramla durublar

Diri ozanlarımızla bərabər

Füzulilər, nəsimilər, vaqiflər,

Oğullarının yasına gəliblər.

Aldığımız bu kədərli

Xəbərlə

Elimiz matəmlidir,

Könüllərimiz qəmli,

Gözlərimiz nəmlidir.

Böyük şairlərin həyatı kimi ölümü də poeziyadır, böyük mütəfəkkirlərin sevinci kimi kədəri də fəlsəfidir... Əlbəttə, duyan üçün, anlayan üçün...

Nizami Cəfərov,
akademik

Ədəbiyyat qəzeti.- 2017.- 1 aprel.- S.3.